

Prípád jednej nešťastnej anotácie, pseudovedeckého zborníka a zamyslenie sa nad indoeuropeistikou na Slovensku

STANISLAV GUBANČOK

DOI: <https://doi.org/10.54937/kd.2023.14.1.77-85>

ABSTRACT: In 2020 and 2021, a summary of the book *Arctic Theory of Our Origin* written by Russian ethnologist and Indologist Natalia Romanovna Guseva appeared in multiple places. This summary was written by Lenka Mihová and published in several journals: *Cultural history*, *Studia Mythologica Slavica*, and *Literary magazine*. This summary was written in a completely unprofessional manner and quoted absurd statements (for example, that Slovak writer Jozef Banáš was able to understand Indians in the Slovak language and they understood him), which showed that the author of this abstract was unable to approach this book critically. Based on this unfortunate summary, I decided to write a critique analysing Mihová's problematic approach as well as the background of the published translation of Guseva's compilation. In general, the "Arctic Theory" is an unscientific narrative without the support of any archaeological or relevant linguistic evidence, and it is popular amongst the esoteric and nationalistic groups in Russia and India. Neither the book's slipshod translation nor Mihová's summary are in line with the available knowledge of the Indo-European culture or comparative linguistics thereof. Both show a considerable lack of critical reflection or erudition to evaluate the material.

Úvod

Tento článok vznikol ako odozva na publikovanú anotáciu v odbornom periodiku *Kultúrne dejiny* od Lenky Mihovej na knihu *Arktická teória o našom pôvode*¹, ktorá vyšla v preklade Viktora Timuru vo vydavateľstve Slavica.² Anotácia od Mihovej bola v rovnakej podobe (bez akejkoľvek zmeny) publikovaná aj v zahraničnom periodiku *Studia Mythologica Slavica*³. Po dodatočnom hľadaní som však zistil, že tá istá anotácia bola publikovaná už v roku 2020 v časopise *Literárny týždenník*.⁴ Ide

¹ GUSEVA, Natalia Romanovna (ed). *Arktická teória o našom pôvode*. Bratislava : Nitrava, 2020.

² MIHOVÁ, Lenka. (anotácia): GUSEVA, Natalia Romanovna (ed). *Arktická teória o našom pôvode*. Bratislava: Nitrava, 2020, s. 209, ISBN 978-89-869-22-0. In *Kultúrne dejiny*, 2012, roč. 12, č. 1, s. 146 – 148.

³ MIHOVÁ, Lenka. (anotácia): GUSEVA, Natalia Romanovna a kol. *Arktická teória o našom pôvode*. Bratislava: Nitrava, 2020, s. 209, ISBN 978-89-869-22-0. In *Studia mythologica Slavica* 2021, roč. 24, s. 270 – 272.

⁴ MIHOVÁ, Lenka. *Mimoriadna blízkosť sanskritu a slovanských jazykov* (Arktická teória o našom pôvode. Z ruského originálu Guseva, P., a kol.: Kto oni i odkuda? preložil PhDr. Viktor Timura. Bratislava : Nitrava, 2020, 1. vyd., s. 209, ISBN 978-89-869-22-0). V zápise Guseva, P. je chyba autorky v iniciále mena zostavovateľky zborníka, ktorá vznikla prepisom ruskej grafémy veľkého „r“ (P) pravdepodobne nepozornosťou.

teda o trojité publikovanie a aký bol zámer tohto počinu, vie asi len autorka sama. Okrem tejto zvláštnej skutočnosti však hlavným dôvodom vzniku môjho textu je obsahová hodnota anotácie, ale predovšetkým samotného diela.

V prvej časti sa v krátkosti venujem samotnej anotácii, ktorá nekriticky prijíma obsah knihy. Taktiež zdôrazňujem fakt, že samotný zborník (s pôvodným názvom *Кто они и откуда? Древнейшие связи славян и арьев*)⁵ je kompiláciou pseudo-vedeckých teórií a jej autori sú v rámci etnológie a slavistiky značne problematickí. Keďže sa téma zborníka dotýka problematiky indoeurópskej pravlasti (ktorá má v serióznej vede svoje viaceré teórie), v druhej časti som sa snažil zodpovedať otázku, v akom stave je štúdium indoeuropeistiky na Slovensku a či vôbec existuje inštitucionálne zázemie pre tento špecifický odbor. Zamýšľam sa aj nad popularizáciou vedomostí ohľadom indoeurópskeho kultúrneho dedičstva na Slovensku. Už tradične je výskum v tejto oblasti predovšetkým v odbornej kompetencii odborov, ako sú historiografia, historicko-porovnávací jazykoveda, etymológia a archeológia. Taktiež si myslím, že je treba kriticky reflektovať vydávané tituly, ktoré sa môžu laikom javiť ako relevantné, a to predovšetkým vzhľadom na stav domáceho knižného trhu. Ten je v poslednej dobe zaplavený pseudovedeckými publikáciami na tému dejín Slovanov, genetiky, jazykovedy a ďalších kultúrnych a historických fenoménov.

Anotácia so „zaviazanými očami“ a kniha Arktická teória o našom pôvode

Ako som spomenul vyššie, anotácia na knihu *Arktická teória o našom pôvode* vyšla aj v časopise *Kultúrne dejiny* v 1. čísle roku 2021. V anotácii autorka podáva základné informácie o diele a cituje výňatky z jednotlivých kapitol, avšak v jej úvode pridáva niekoľko svojich komentárov. Autorka Lenka Mihová vyštudovala históriu na Katolíckej univerzite v Ružomberku a venuje sa publikovaniu prevažne recenzií a anotácií v rôznych domácich odborných, ale aj popularizačných časopisoch.⁶ Kniha s názvom *Arktická teória o našom pôvode* je v skutočnosti zborníkom príspevkov, ktorý zostavila ruská etnologička a indologička Natalia Romanovna Guseva. V závere svojho života propagovala teóriu o spoločnom pôvode Slovanov a Indov (Árijcov) v arktických oblastiach. Táto teória sa však nestrela s pozitívnou odozvou a neexistujú k nej reálne archeologické doklady.⁷ Zborník príspevkov, ktorý zostavila Natalia Romanovna Guseva a taktiež doň prispela, sa dotýka predmetu bádania historickej komparatívnej jazykovedy, archeológie, histórie a religionistiky (komparatívnej mytológie). Interdisciplinárne poznanie o ľuďoch, ktorí pred približne 6000 rokmi hovorili spoločným indoeurópskym jazykom (a jeho dialektmi), môžeme zhrnúť do pojmu indoeuropeistika.⁸ Z tohto dôvodu sa v druhej časti textu

⁵ ГУСЕВА, Наталья Романовна (ed.). *Кто они и откуда? Древнейшие связи славян и арьев* Москва.: Изд. Ин-та этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН, 1998. 220 с.

⁶ O našich autoroch. In *Historická revue*, 2019, roč. 29, č. 3, s. 80

⁷ SHNIRELMAN, Victor. Perun, Svarog, and others: Rusisan Neo-Paganism in search of itself. In *The Cambridge Journal of Anthropology*, 1999/2000, roč. 21, č. 3, s. 18 - 36.

⁸ MALLORY, James Patrick. *In Search of Indo-Europeans. Language, Archeology and Myth*. London : Thames and Hudson, 1989, s. 7 - 24.

dotknem aj problematiky štúdia indoeuropeistiky z pohľadu domáceho akademického priestoru a všeobecného povedomia.

Ako som spomenul, problematika je už samotná anotácia. Je zrejmé, že autorka textu Lenka Mihová pravdepodobne nemá bližšie znalosti k téme indoeurópskych jazykov a ich spoločného genetického pôvodu, čo usudzujem z úvodu jej rukopisu. Svedčí o tom už prvý odsek, kde sa vyjadruje nasledovným spôsobom: „Ako je možné, že tak rozdielne kultúry, ako je indická a slovanská, môžu mať spoločnú dávnu minulosť? Ako je možné, že podľa tvrdenia slovenského prozaika, dramatika, diplomata a politika Jozefa Banáša, ktorý navštívil Indiu, sa s Indmi rozprával po slovensky a Indovia s ním vo svojich jazykoch a vzájomne si rozumeli?“⁹ Na vyvrátenie fabulácie Jozefa Banáša o tom, ako si rozumel s Indmi vo svojom rodnom jazyku, netreba ani vzdelanie v indológii či pokročilé znalosti hindčiny. Z vyššie uvedeného sa zdá, že tomuto zavádzaniu uverila aj Mihová. Pripomeniem, že hindčina je indoeurópsky jazyk, ktorý sa vyvinul zo sanskrtu a môžeme v nej nájsť niektoré podobné slová. To však neznamená, že dve komunikujúce osoby, jedna v slovenčine a druhá v hindčine, si budú rozumieť. Fakt o spoločnom indoeurópskom jazykovom pôvode slovanských jazykov a sanskrtu (a tiež dnešnej hindčiny) je však ďaleko komplikovanejší, ako len niekoľko lexikálnych a foneticky podobne znejúcich zhôd. Tomuto fenoménu sa venuje historicko-porovnávacia jazykoveda. V závere anotácie tiež len cituje prekladateľa Viktora Timuru, ktorý vo svojom doslove k prekladu „polemizuje“ s autormi, avšak prináša ďalšiu nezmyselnú teóriu o migrácii indoeurópskych kmeňov (v jeho pojmoch – „europoidnej čeladi“) z teritória strednej Európy.¹⁰ Celý problém, na ktorý sa snažím poukázať, netkvie len v tejto nešťastnej anotácii, ale v širších súvislostiach vydania knihy *Arktická teória o našom pôvode*.

Jednou zo súvislostí je pozadie vydaného prekladu tejto knihy a celková vydavateľská činnosť občianskeho združenia Slavica¹¹. Tá sa značne orientuje na knihy panslavistického charakteru so značne idealizovanou interpretáciou histórie Slovanov. Okrem toho sa toto združenie preslávilo aj pochybnými vyhláseniami, ako je napríklad pripisovanie katynského masakra Tretej ríši a zavádzanie vo svojich príspevkoch o dejinách Slovanov na sociálnej sieti Facebook.¹² Už z tohto pohľadu je hodnota knihy diskutabilná a vzhľadom na aktivity vydavateľstva ide, samozrejme, o účelové vydanie.

Ďalším problémom je samotný preklad knihy *Arktická teória o našom pôvode*. Ten vyhotovil Viktor Timura, ktorý nemá formálne prekladateľské vzdelanie, venuje sa filozofii a v súčasnosti aj dejinám Slovenska a Európy.¹³ V knihe sa nachádza množstvo typografických chýb, strojového a doslovného prekladu, ktorý udrie do očí bez toho, aby čitateľ poznal originál. Vymenúvať jednotlivé preklepy a prekladateľské omyly nie je mojim cieľom, a tak len uvediem jeden, ktorý ilustruje danú

⁹ MIHOVÁ, (anotácia). GUSEVA, Natalia Romanovna a kol. *Arktická teória o našom pôvode*, s. 146.

¹⁰ MIHOVÁ, (anotácia). GUSEVA, Natalia Romanovna a kol. *Arktická teória o našom pôvode*. s. 147.

¹¹ Dostupné na internete: <<https://www.slavica.sk/>> [13. 3. 2023].

¹² Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/slavica.oz/photos/a.1441987612782406/1793701477611016/>> [13. 3. 2023].

¹³ TIMURA, Viktor. *O autorovi*. Dostupné na internete: <<https://www.litcentrum.sk/autor/viktor-timura/zivotopis-autora>> [13. 3. 2023].

situáciu. Hneď na začiatku knihy je priezvisko výkonného redaktora S. V. Češka preložené vinou nepozorného zápisu ako S. V. Čenko. Okrem diletantského prekladu je samotný zborník koncipovaný zvláštnym, až nesúrodým spôsobom, pričom sú v ňom prefotené niektoré originálne stránky zborníka. Vydavateľ si nedal záležať ani pri vysádzaní knihy a dokonca ani jej obsah nekorešponduje s uvedenou pagináciou.

Ako som spomenul, v knihe je uvedená preskenovaná časť pôvodnej obálky s názvom *Кто они и откуда? Древне связи славян и арьев*. Z nej sa dozvedáme, že zborník vyšiel pod Ruskou akadémiou vied v Inštitúte etnológie a antropológie v Moskve v roku 1998. Zostavovateľkou bola ruská etnologička Natalia Romanovna Guseva, recenzentom publikácie bol indológ a orientalista Rostislav Borisovič Rybakov, syn historika Borisa Alexandroviča Rybakova. Ako historik bol Rybakov starší známym v sovietskej historiografii ako zástanca antinormanskej teórie o počiatkoch slovanskej štátnosti Kyjevskej Rusi. Zborník je zostavený z príspevkov viacerých ruských akademikov, ktorí sa počas svojho pôsobenia prikláňali k teórii o arktickom pôvode Slovanov a Árijcov (Indov). Medzi reprezentatívne postavy tejto teórie patrila Natalia Romanovna Guseva, ktorá – ako som spomenul – propagovala arktickú teóriu a vydala k nej niekoľko publikácií. V rámci seriózneho vedeckého prístupu sa však zdiskreditovala a neskôr bola skôr zaraďovaná do kategórie pseudovedeckých náuk, o čom písali viacerí ruskí odborníci na danú tematiku.¹⁴ V zborníku prispela úvodom, článkom o arktickej vlasti vo viedach a kompilátom rôznych statí od Rybakova. Článok je nazvaný *Нлблннá памáť*. Ako som spomenul, je zostavený z úryvkov, ktoré sú vytrhnuté z kontextu a reálne na seba nenadväzujú.¹⁵ Veľmi podobne sa preslávila aj ďalšia etnologička, Svetlana Vasilijevna Žarnikova, ktorá bola rovnako zástankyňou tejto teórie a ignorovala vývoj historických a jazykovedných disciplín.¹⁶ V prílohách nechýba ani článok strojcu arktickej teórie, ktorá ovplyvnila spomínaných sovietskych (ruských) akademikov. Ide o knihu *The Arctic Home in The Vedas*, ktorá vyšla v roku 1903 v Pune a jej autorom bol indický nacionalista a aktivista Bal Gangadhar Tilak. V zborníku sú preložené výňatky z tejto knihy a sú zaradené medzi prílohy. Vzhľadom na to, že ide o pseudovedecké teórie, ktoré boli odmietnuté aj serióznymi akademikmi vo vtedajšom sovietskom Rusku, nemá význam rozoberať jednotlivé príspevky tohto zborníka. Jeho pôvodnú podobu, ako aj preklad, však môžeme jednoducho nazvať pavidom, ktorá je v súčasnosti rozšírená medzi rôznymi ezoterickými a panslavistickými kruhmi.

Z tohto hľadiska nemá zmysel sa knihou zaoberať ďalej, avšak anotácia Mihovej ma primäla k zamysleniu sa nad vedomosťami o výskume v rámci indoeuropeisti-

¹⁴ ШНИРЕЛЬМАН, Виктор Александрович. *Арийский миф в современном мире*. Москва : Новое литературное обозрение, 2015. s. 95-108, Šnirelman analyzuje rozširovanie viacerých pseudovedeckých teórií, ktoré sa sprájajú s novopohanstvom v Rusku a taktiež upozorňuje na árijské mýty a „prevrátený“ národný socializmus na ruský spôsob. ЛОГИНОВ, Дмитрий Сергеевич. О современном состоянии вопроса о происхождении индоевропейцев. In *Современная наука: актуальные проблемы теории и практики*. Серия: Гуманитарные науки, Москва, 2017, роč. 5, s. 22 - 26. Loginov rozoberá vplyv pseudovedeckých teórií o pôvode Indoeurópanov v rámci súčasného výskumu, kde patrí aj teória o arktickom pôvode.

¹⁵ GUSEVA, Natalia. Romanovna. a kol. *Арктикá теория о наошом роvоде*. Bratislava : Nitrava, 2020, s. 16 - 28.

¹⁶ ШНИРЕЛЬМАН, Арийский миф в современном мире. Москва, s. 199.

ky na Slovensku. A to aj z dôvodu, že práve prekladateľ knihy *Arktická teória o našom pôvode*, Viktor Timura, patrí medzi ľudí, ktorí na Slovensku rozširujú (z vlastnej neznalosti problematiky) teórie o tom, že (pra)indoeurópcina je vlastne vymyslený konštrukt, ktorým sa anglosaská veda snaží zatajiť skutočné dejiny Slovanov o ich jazyku. Takto nejak by sme mohli parafrázovať slová Timuru z viacerých jeho vystúpení.¹⁷ Vzhľadom na tieto skutočnosti, ktoré sa premietajú aj do všeobecných vedomostiach o tejto téme, by som rád otvoril diskusiu k stavu a výskumu indoeurópskeho jazykového a kultúrneho dedičstva na Slovensku. V nasledujúcich riadkoch sa vyjadrím k (ne)existencii indoeuropeistiky na domácej akademickej pôde.

Indoeuropeistika na Slovensku?

Ako som v úvode spomenul, indoeuropeistika, ktorá sa zaoberá štúdiom dejín, kultúry a rekonštrukciou (pra)jazyka indoeurópskych etník, je na Slovensku skutočne marginálna záležitosť. V 20. storočí bol významnou osobnosťou na poli historickej porovnávacej jazykovedy predovšetkým profesor Šimon Ondruš, ktorý na Univerzite Komenského v Bratislave založil v roku 1964 katedru slavistiky a indoeuropeistiky. Po odchode Ondruša do dôchodku (1987) bola katedra slavistiky a indoeuropeistiky premenovaná na katedru slovanských filológií.¹⁸ Šimon Ondruš sa venoval etymológii v rámci rekonštrukcie praslovanského jazyka, čo spadá do širokého kontextu indoeuropeistiky.¹⁹ Ako už zo zmeny názvu vyplýva, katedra sa začala viac zameriavať na slovanský jazykový areál a indoeuropeistika *per se*, ako sa zdá, z kompasu vytratila. Z inštitucionálneho hľadiska môžeme povedať, že ide dnes prakticky o neexistujúcu záležitosť, ktorá leží na pleciach niekoľkých jednotlivcov na rôznych pracoviskách naprieč Slovenskom. V súčasnosti sa téme venuje len niekoľko akademikov zväčša z filologického prostredia, ku ktorým môžeme určite zaradiť Martina Pukanca, Martina Golemu a Lubora Králika. Každý z nich sa však tejto téme venuje z iného uhla pohľadu a v rámci svojho odborného zamerania. Martin Pukanec z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre spracoval vysokoškolskú učebnicu *Od indoeurópciny k praslovančine*, ktorá je azda jediný dielom, ktoré na Slovensku ucelene podáva prehľad o historickej komparatívnej jazykovede a etymológii. Môžem konštatovať, že autor v nej vychádza z najzásadnejších diel svetovej indoeuropeistiky a etymológie od R. Derksena a jeho etymologických slovníkov cez zásadné práce T. V. Gamkrelidzeho a V. V. Ivanova až po J. P. Malloryho a D. Q. Adamsa. Nevynecháva však ani dôležité práce českej porovnávacej jazykovedy A. Erharta a R. Večerku.²⁰ Martin Golema z Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici sa venuje predovšetkým literárnej vede a indoeurópsku tematiku obsiahol vo svojich

¹⁷ TIMURA, Viktor. *1/4 O falošnom historickom povedomí*. Dostupné na internete: <<https://www.youtube.com/watch?v=jBI2OcuV-Q>> [15.3.2023].

¹⁸ DOBRÍKOVÁ, Mária. *Jazykovedná slavistika na Katedre slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave*. Dostupné na internete: <<http://www.slavu.sav.sk/index.php/jazykovedna-slavistika-na-katedre-slovanskych-filologii-filozofickej-fakulty-univerzity-komenskeho-v-bratislave/>> [14. 3. 2023].

¹⁹ PEKAROVIČOVÁ, Jana. Ako profesor Šimon Ondruš odkrýval sasistom etymológiu slovenskej lexiky. In *Tváre slovenskej lingvistiky v zrkadle Studia academica Slovaca*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, s. 42 – 48.

²⁰ PUKANEC, Martin. *Od indoeurópciny k praslovančine*. Brno : Tribun EU, 2010, s. 6 – 7.

prácach o indoeurópskej porovnávej mytológii, a to predovšetkým v monografii *Stredoveká literatúra a indoeurópske mytologické dedičstvo. Prítomnosť trojfunkčnej indoeurópskej ideológie v literatúre, mytológii a folklóre stredovekých Slovanov*.²¹ Tak tiež je dostupná vysokoškolská učebnica Golemu s názvom *Predhistória literatúry Slovanov*, kde pracuje s textami a teóriami popredných svetových indoeuropeistov G. Dumézila a V. Toporova.²² Odozva na práce Golemu bola predovšetkým v zahraničnom priestore, kde na ňu reagovali súčasní slavisti, ako je M. Téra, J. Dynda, ale aj viaceré články v časopise *Studia Mythologica Slavica*.²³ Z hľadiska bádania v etymologickom odbore nemôžeme vynechať dlhoročnú prácu Lubora Králika, ktorý pripravil prvý etymologický slovník slovenského jazyka.²⁴ Okrem jazykovedcov v posledných rokoch svojou častou prispeli aj archeológovia²⁵ Dušan Valent a Pavol Jelínek.²⁶ Dušan Valent je tiež šéfredaktorom webu *Ludia, mýty a dejiny*, kde sa autori venujú popularizácii mytológie a jej indoeurópskych súvislostí.²⁷ Na záver tohto skromného zoznamu by bolo dobre pripomenúť aj dizertačnú prácu Michala Cigána. Ten sa vo svojom profesijnom živote tejto téme nevenuje, keďže je geológ, ale doktorát z indoeuropeistiky získal na Masarykovej univerzite v Brne.²⁸

Z vyššie uvedeného môžeme vidieť, že indoeuropeistika ako samostatný odbor na Slovensku nemá svoju tradíciu a záujem o tematiku je rozptýlený medzi hŕstku akademikov. Práve tu vyvstáva otázka, či je možné v domácom vysokoškolskom prostredí získať potrebné vedomosti o dôležitých témach, ktorým sa venuje historicko-komparatívna jazykoveda a indoeuropeistika. Na Slovensku majú študenti v rámci štúdia filologických odborov na rôznych univerzitách predmety, ako základy jazykovedy a základy slavistiky, kde sa učia aj fakty o príbuznosti indoeurópskej jazykovej rodiny. Vypovedajú o tom informačné listy predmetov na jednotlivých fakultách. V povinnej alebo odporúčanej literatúre však figuruje len malá časť diel, ktoré by sa venovali tejto téme, a najčastejšie odporúčanou je monografia

²¹ GOLEMA, Martin. *Stredoveká literatúra a indoeurópske mytologické dedičstvo. Prítomnosť trojfunkčnej indoeurópskej ideológie v literatúre, mytológii a folklóre stredovekých Slovanov*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2006.

²² GOLEMA, Martin. *Predhistória literatúry Slovanov*. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2013, s. 32 – 46.

²³ Z domácich reflexií som zaznamenal predovšetkým informatívnu recenziu od BRTÁŇOVÁ, Erika (recenzia). GOLEMA, Martin. *Stredoveká literatúra a indoeurópske mytologické dedičstvo. Prítomnosť trojfunkčnej indoeurópskej ideológie v literatúre, mytológii a folklóre stredovekých Slovanov*. In *Slovenská literatúra*, 2008, roč. 55, č. 1, s. 67 – 69.

²⁴ KRÁLIK, Lubor. *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava : Veda, Jazykovedný ústav ĽS SAV, 2015.

²⁵ Archeológia sa rovnako dôležitou mierou podieľala na rozvoji svetovej indoeuropeistiky. Môžeme spomenúť mená, ako Maria Gimbutas, či Collin Renfrew.

²⁶ VALENT, Dušan - JELÍNEK, Pavol - LÁBAJ, Ivan. The Death-Sun and the Misidentified Bird-Barge: A Reappraisal of Bronze Age Solar Iconography and Indo-European Mythology. In *Zborník Slovenského národného múzea CXV, Archeológia*, 2021, roč. 31, s. 5 – 43.

²⁷ Stránka *Ludia mýty a dejiny* funguje od roku 2020 a môžeme ju považovať za priekopníka v popularizácii indoeurópskej tematiky na Slovensku. Dostupné na internete: <<https://lumyd.eu/article/o-projekte-a-autorovi/2>> [13. 3. 2023].

²⁸ CIGÁN, Michal. *Priest-King of the Warriors and Witch-Queen of the Others: Cargo Cult and Witch Hunt in Indo-European Myth and Reality*. Brno : Masaryk university press, 2019.

Juraja Dolníka *Všeobecná jazykoveda*²⁹. V nej sa študent stručne zoznámí s typológiou jazykov³⁰ a genetickou príbuznosťou vo veľmi stručnej a zhustenej podobe. O historickej porovnávacej jazykovede sa zmieňuje už len naozaj veľmi okrajovo. Okrem domácich publikácií sa v sylabách jazykovedných predmetov objavuje často aj česká práca Adolfa Erharta *Indoevropské jazyky*³¹, ktorú môžeme považovať za azda to najlepšie, čo vyšlo v našom jazykovom areáli aj vzhľadom na rok vydania tejto knihy. Zaujímavým faktom je, že práca Martina Pukanca *Od indoeurópciny k praslovančine* sa vyskytuje len veľmi sporadicky v sylabách predmetov, ktoré riešia základy jazykovedy alebo slavistiky.

Záver

Práve oná nešťastná anotácia, ktorá nedokázala zhodnotiť odbornosť či kvalitu knihy, poukázala na nedostatok kapacity v rámci výskumu indoeurópskeho jazykového a mytologického dedičstva na Slovensku a jeho slabú tradíciu. Otázkou tiež zostáva, akým spôsobom sa do seriózných vedeckých periodík (*Kultúrne dejiny*, *Studia mythologica Slavica*) dostala anotácia na knihu s pseudovedeckým pozadím, a to bez náležitej kritiky. Problém je však oveľa širší a súvisí aj s postavením jazykovedy a humanitných vied v rámci domáceho vzdelávania. Považujem za dôležité, aby študent, ale aj zvedavá verejnosť dokázali rozlíšiť pavedecké teórie a zavádzajúce články a mohli sa oprieť pri hľadaní vedomostí o skutočných a poctivých odborníkov. Online priestor dnes ponúka široké spektrum informácií a dostupnosť seriózných vedeckých výskumov a ich popularizácia je v tomto prípade kľúčovou. V závere môžeme len konštatovať, že vedné disciplíny, ako sú etymológia³², historická porovnávacia jazykoveda a indoeuropeistika, sú na Slovensku veľmi okrajové záležitosti a venujú sa im jednotlivci, ktorí sa odvážili vstúpiť do týchto náročných akademických vôd. O všeobecnom stave týchto úzko prepojených disciplín svedčí aj fakt, že etymologický slovník slovenského jazyka vyšiel naozaj neskoro a slovenskému jazykovedcovi Ľuborovi Králikovi sa to podarilo po dlhých 17 rokoch (2015, prvé vydanie). A najnovšie opravené vydanie vyšlo práve minulý rok.³³ Všeobecné povedomie o práci jazykovedca a úlohe tejto vednej disciplíny býva málo rozšírené nielen medzi širokou verejnosťou, ale aj humanitnými odbormi. K povedomiu o jazykovede v Českej republike (avšak tento citát sa hodí aj na situáciu na Slovensku) sa celkom presne vyjadril Bohumil Vykypěl a v závere tohto textu si rád jeho citátom pomôžem:

²⁹ DOLNÍK, Juraj. *Všeobecná jazykoveda. (Opis a vysvetľovanie jazyka)*. Bratislava : Veda, 2010.

³⁰ DOLNÍK, *Všeobecná jazykoveda*, s. 86 - 97.

³¹ ERHART, Adolf. *Indoevropské jazyky. Srovnávací fonologie a morfologie*. Praha : Academia, 1982.

³² Rozhovor s jazykovedcom Ľuborom Králikom, kde vystihuje stav etymológie na Slovensku: „*Etymológia bola u nás, žiaľ, dosť zanedbaná disciplína. Vy by ste si možno povedali - treba urobiť slovník, tak nech si niekto sadne a urobí ho. Na to však potrebujete mať knižnicu s príslušnou odbornou literatúrou.*“ Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/450139/slovník-sa-stal-bestsellerom-aj-nadavka-ukazuje-sa-vyvíjal-jazyk/>> [14. 3. 2023].

³³ KRÁLIK, Ľubor. *Stručný etymologický slovník slovenčiny. (Druhé, opravené vydanie)*. Bratislava : Veda, Jazykovedný ústav LS SAV, 2022.

„Jazykověda či lingvistika bývá považovaná za nejexaktnější mezi humanitními viedami či duchovédami. Zdá se však, že úmerná této její domnělé exaktnosti je nepovédomost širší veřejnosti o tom, co jazykověda vlastně dělá. V knihkupectvích pak pod štítkem jazykověda nalezneme většinou praktické učebnice různých jazyků, v přátelském hovoru můžeme zaslechnout názor, že Pavel Eisner jako autor knihy *Chrám i tvrz byl velkým odborníkem v jazykovědě, v nejmenovaném televizním seriále se o mladém muži, který umí dobře anglicky, mluví jako o talentovaném lingvistovi a premiér Topolánek je v televizi za svou „umnou“ práci s jazykovými vulgarismy dokonce nazván lingvistickým přeborníkem. Těto malé znalosti obsahu jazykovědy u širší veřejnosti jako by odpovídala malá znalost či přesněji malá starost nebo zájem užší vzdělané veřejnosti o osudy jazykovědců.“³⁴*

V úplnom závere už len dodám, že v porovnaní so Slovenskom existuje dlhoročná tradícia indoeuropeistiky so štúdiom sanskrtu, ale aj baltských jazykov, ako sú litovčina a lotyščina, v susednej Českej republike. Jedným z takýchto príkladov je Ústav jazykovědy a baltistiky,³⁵ aký je na Masarykovej univerzite v Brne,³⁶ a nedávno premenovaný Ústav starého Předního východu na Univerzite Karlovej v Prahe.³⁷ Práve tieto pracoviská vychovávajú aj v súčasnosti mladých odborníkov na témy indoeurópskeho kultúrneho a jazykového dedičstva.³⁸ Možno práve tu by mohla byť inšpirácia do budúcnosti k vybudovaniu inštitucionalizovanej formy štúdia indoeuropeistiky.

Literatúra

- BRTÁŇOVÁ, Erika (recenzia). GOLEMA Martin: Stredoveká literatúra a indoeurópske mytologické dedičstvo. Prítomnosť trojfunkčnej indoeurópskej ideológie v literatúre, mytológii a folklóre stredovekých Slovanov. In *Slovenská literatúra*, 2008, roč. 55, č. 1, s. 67 – 69.
- DOLNÍK, Juraj. *Všeobecná jazykoveda. (Opis a vysvetľovanie jazyka)*. Bratislava : Veda, 2010.
- ERHART, Adolf. *Indoevropské jazyky. Srovnávací fonologie a morfologie*. Praha : Academia, 1982.
- GOLEMA, Martin. *Predhistória literatúry Slovanov*. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2013.
- GUSEVA, Natalia Romanovna a kol. *Arktická teória o našom pôvode*. Bratislava : Nitra, 2020.

³⁴ VYKYPĚL, Bohumil. *Život a dílo Adolfa Erhata. Kapitola z dějin české vědy*. Praha : Nakladatelství lidové noviny, 2008, s. 7.

³⁵ Viac k českej baltistike a jej dejinám pozri MALÝ, Ivan. Česká baltistika v 19. a první polovině 20. století. Prameny – souvislosti – existující literatura. In *Sborník Národního muzea v Praze. Řada A – Historie* • sv. 69 • 2015, č. 1 – 2, s. 33 – 46.

³⁶ *Historie ústavu*. Dostupné na internete: <<https://www.phil.muni.cz/jazyk/historie.html>> [17. 3. 2023].

³⁷ Predtým Ústav srovnávací jazykovědy. Dostupné na internete: <<https://uspv.ff.cuni.cz/cs/2023/01/09/zmena-nazvu/>> [17. 3. 2023].

³⁸ Můžeme spomenúť diplomové práce študentiek a v súčasnosti doktorandiek pôsobiach v Českej republike: KAPUŠOVÁ, Nina. *Zdedená lexika východobaltských jazykov: porovnávací etymologický prehľad spoločnej pôvodnej litovsko-lotyšskej lexiky*. [Diplomová práca]. Brno : Masarykova Univerzita, 2017; DŽUNKOVÁ, Katarína. *Morfonologické rysy sanskrtu a ich slovanské paralely*. [Diplomová práca]. Praha : Karlova Univerzita, 2014.

- ЛОГИНОВ, Дмитрий Сергеевич. О современном состоянии вопроса о происхождении индоевропейцев. In *Современная наука: актуальные проблемы теории и практики*. Серия : Гуманитарные науки, Москва, 2017, роč. 5, s. 22 – 26.
- MALLORY, James Patrick. In *Search of Indo-Europeans. Language, Archeology and Myth*. London : Thames and Hudson, 1989, s. 7 – 24.
- MIHOVÁ, Lenka. *Mimoriadna blízkosť sanskritu a slovanských jazykov* (Arktická teória o našom pôvode. Z ruského originálu Guseva, P., a kol.: Kto oni i odkuda? preložil PhDr. Viktor Timura. Bratislava : Nitra, 2020, 1. vyd., s. 209
- MIHOVÁ, Lenka (anotácia). GUSEVA, Natalia Romanovna a kol. Arktická teória o našom pôvode. Bratislava : Nitra, 2020, s. 209, ISBN 978-89-869-22-0. In *Kultúrne dejiny*, 2021, роč. 12, č. 1, s. 146.
- PEKAROVIČOVÁ, Jana. Ako profesor Šimon Ondruš odkrýval sasistom etymológiu slovenskej lexiky. In *Tváre slovenskej lingvistiky v zrkadle Studia academica Slovaca*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2019, s. 42 – 48.
- SHNIRELMAN, Viktor Alexandrovič. Perun, Svarog, and others: Rusisan Neo-Paganism in search of itself. In *The Cambridge Journal of Anthropology*, 1999/2000, роč. 21, č. 3, s. 18 – 36.
- ШНИРЕЛЬМАН, Виктор Александрович. *Арийский миф в современном мире*. Москва : Новое литературное обозрение, 2015. s. 95 – 108.
- VYKYPĚL, Bohumil. *Život a dílo Adolfa Erhata. Kapitola z dějin české vědy*. Praha : Nakladatelství lidové noviny, 2008.

Internet

- DOBŘÍKOVÁ, Mária.: *Jazykovedná slavistika na Katedre slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave*. Dostupné na internete: <<http://www.slavu.sav.sk/index.php/jazykovedna-slavistika-na-katedre-slovanskych-filologii-filozofickej-fakulty-univerzity-komenskeho-v-bratislave/>> [14. 3. 2023]
- Ludia mýty a dejiny, Dostupné na internete: <<https://lumyd.eu/article/o-projekte-a-autorovi/2>> [13. 3. 2023]
- Slavica, slovanský spolok, Dostupné na internete: <<https://www.slavica.sk/>> [13. 3. 2023]
- Status o katynskom masakre od Slavica. Dostupné na internete: <<https://www.facebook.com/slavica.oz/photos/a.1441987612782406/1793701477611016/>> [13. 3. 2023]
- TIMURA, Viktor, O autorovi. Dostupné na internete: <<https://www.litcentrum.sk/autor/viktor-timura/zivotopis-autora>> [13. 3. 2023]
- TIMURA, Viktor, *1/4 O falošnom historickom povedomí*. Dostupné na internete: <<https://www.youtube.com/watch?v=jBI2OcluV-Q>> [15.3.2023]
- Ústav jazykovedy a baltistiky, Dostupné na internete: <<https://www.phil.muni.cz/jazyk/historie.html>> [17. 3. 2023]
- Ústav starého predního východu, Dostupné na internete: <<https://uspv.ff.cuni.cz/cs/2023/01/09/zmena-nazvu/>> [17. 3. 2023]
- <<https://dennikn.sk/450139/slovník-sa-stal-bestsellerom-aj-nadavka-ukazuje-sa-vyvíjal-jazyk/>> [14. 3. 2023]

Mgr. Stanislav Gubančok, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
 Filozofická fakulta; Katedra etnológie a mimoeurópskych štúdií
 SK-91701 Trnava; Námestie J. Herdu 2
 email: <gubancok1@ucm.sk>